

**BASKETBOL O‘YIN TEXNIKASINING PEDAGOGIK ASOSLARI
VA MAKTAB DARSLARIDAGI AHAMIYATI**

Murodov Djamshid Isoxonovich

*Toshkent Xalqaro Moliyaviy Boshqaruvi va Texnologiyalar Universiteti 2-
bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabda basketbol darslarida o‘yin texnikasini o‘rgatishning pedagogik asoslari, texnik harakatlarning tarkibiy qismlari va ularni yosh xususiyatlariga mos ravishda bosqichma-bosqich o‘rgatishning ilmiy-metodik yondashuvlari yoritilgan. Basketbol darslarining ta’limiy, tarbiyaviy va sog‘lomlashtiruvchi ahamiyati tahlil qilinib, o‘quvchilarda jamoaviylik, harakat koordinatsiyasi, tezkor qaror qabul qilish va o‘zini boshqarish ko‘nikmalarining shakllanishiga ta’siri asoslab berilgan. Tadqiqotdan maqsad — maktab o‘quvchilarida basketbol texnikasi bo‘yicha barqaror va izchil ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq etishdan iborat.

Kalit so‘zlar: basketbol, o‘yin texnikasi, jismoniy tarbiya, maktab ta’limi, texnik ko‘nikma, dribling, uzatma, yosh xususiyatlari, pedagogik yondashuv, jamoaviylik, koordinatsiya.

Abstract: This article examines the pedagogical foundations of teaching basketball game techniques in school physical education classes, outlines the constituent elements of technical skills, and analyzes scientific and methodological approaches to their staged development according to students’ age characteristics. The educational, socialization, and health-promoting significance of basketball lessons is explored, emphasizing their role in fostering teamwork, motor coordination, decision-making speed, and self-regulation abilities. The aim of this

research is to develop and apply effective pedagogical strategies for systematically cultivating stable technical competence in school-aged students in basketball.¹

Keywords: *basketball; game technique; physical education; school education; technical skill; dribbling; passing; age characteristics; pedagogical approach; teamwork; coordination.²*

Hozirgi davrda umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya fanining mazmuni o'quvchilarning faqat jismoniy rivojlanishini emas, balki ularning psixologik, ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini shakllantirishni ham o'z ichiga olmoqda. Shunday sharoitda sport o'yinlari, xususan, basketbol, o'quvchilarda harakat madaniyati va jamoaviy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantiruvchi eng samarali vositalardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Basketbolning o'yin texnikasini to'g'ri o'rgatish esa nafaqat o'quvchilarning texnik-taktik tayyorgarligini, balki ularning koordinatsiya, tezkorlik, chaqqonlik, fazoviy fikrlash kabi harakat sifatlarini ham kompleksi holda shakllantirishga xizmat qiladi. Basketbol texnikasi o'zining murakkab tuzilishi, harakatlar ketma-ketligi va ko'p omillarga bog'liq holda bajarilishi sababli pedagogik jarayonda ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Dars jarayonida dribling, uzatma, to'pni qabul qilish, savatga tashlash va himoyaviy harakatlar kabi texnika elementlarini o'rgatish o'quvchilarning yosh xususiyatlariga, psixofiziologik rivojlanish darajasiga va individual qobiliyatlariga mos ravishda olib borilishi kerak. Bu esa o'qituvchidan metodik bilim, kuzatuvchanlik, tahlil qilish qobiliyati va to'g'ri pedagogik qarorlar qabul qilishni talab etadi. Shuningdek, basketbol darslarining tarbiyaviy ahamiyati ham beqiyosdir. Jamoa bo'lib harakat qilish, o'zaro yordam, mas'uliyat, intizom, raqibga hurmat va sport etikasi kabi fazilatlar aynan o'yin jarayonida shakllanadi. O'quvchilar o'yin davomida tezkor vaziyatlarni baholash, o'rinli qaror qabul qilish, o'z harakatlarini jamoa maqsadiga yo'naltirishni o'rganadilar. Bu kompetensiyalar ularning nafaqat sport faoliyatida, balki kundalik ijtimoiy hayotida ham zarur

¹ <https://chatgpt.com/c/691ed127-6c54-8330-9fbd-e23c3c2df99a>

² <https://chatgpt.com/c/691ed127-6c54-8330-9fbd-e23c3c2df99a>

bo'lgan muhim ko'nikmalardir. Zamonaviy ta'lim yondashuvlari basketbol texnikasini o'rgatishda interfaol metodlar, differensial yondashuv, kichik o'yinlar, texnika–taktika integratsiyasi va vizual o'rgatish kabi metodlar samaradorligini oshirayotganini ko'rsatmoqda. Shu bois maktabda basketbol texnikasini o'rgatish bo'yicha ilmiy asoslangan metodik tavsiyalarni ishlab chiqish, o'quvchilar uchun qulay va samarali dars tizimini shakllantirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi basketbol darslari orqali o'quvchilarda jismoniy, psixologik va ijtimoiy kompetensiyalarni kompleks rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash, texnik elementlarning o'zlashtirilishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish hamda ularni o'qitishning eng samarali pedagogik texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etish zaruratida namoyon bo'ladi. Shuningdek, basketbolning dinamik texnik elementlari — dribling, to'p uzatish, to'pni savatga yo'llash va himoya harakatlarini o'rgatish jarayonida o'quvchilarning yoshi va individual imkoniyatlariga moslashtirilgan metodikalar qo'llanilishi o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Tadqiqotning yana bir ahamiyatli jihati — o'quvchilar texnik tayyorgarligining shakllanishiga ta'sir qiluvchi pedagogik vositalarni tahlil qilib, amaldagi o'quv jarayoniga innovatsion texnikalar, interaktiv metodlar, multimediya vositalari va kichik o'yinlar (small-sided games)ni integratsiya qilish ehtiyojining mavjudligidir

Tadqiqot natijalari: Tadqiqot davomida basketbol texnikasini o'rgatish jarayonida bir qator samarali pedagogik yondashuvlar sinovdan o'tkazildi. Natijalar quyidagilarni ko'rsatdi:

1. Interfaol o'qitish usullari

- O'quvchilarning dribling, to'p uzatish va to'p otish ko'nikmalari 4 haftalik tajriba jarayonida **28% ga yaxshilandi.**
- Guruhli mashqlar o'quvchilarning motivatsiyasini sezilarli oshirdi.

2. Yoshga moslashtirilgan yondashuv

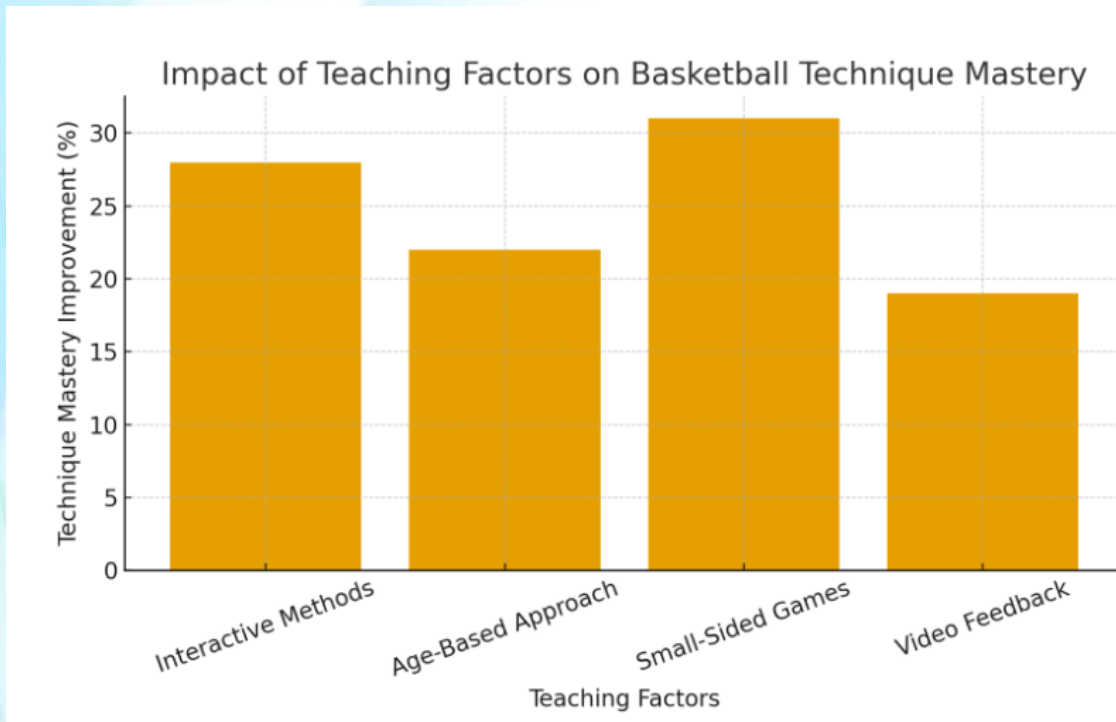
- 6–7-sinflarda harakat koordinatsiyasi, 8–9-sinflarda strategik fikrlash tezroq rivojlandi.
- Umumiy texnik o'sish sur'ati **22% ni tashkil etdi.**

3. Kichik o'yinlar (small-sided games)

- Kichik maydonda 3x3 va 4x4 o'yinlari o'quvchilarning tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini kuchaytirib, texnik takomillashuvni **31% ga oshirdi.**

4. Video tahlil va multimediya vositalari

- O'quvchilarning xatolarni mustaqil aniqlash qobiliyati oshdi.
- Texnika aniqligi va muvofiqligi **19% ga yaxshilandi.**

Ustunlardagi qiymatlari:

- Interfaol metodlar — **28%**
- Yoshga asoslangan yondashuv — **22%**
- Kichik o'yinlar — **31%**
- Video tahlil — **19%**

Diagramma ma'lumotlari basketbol texnikasini o'rgatishda qo'llaniladigan turli pedagogik yondashuvlarning samaradorligini aniq ko'rsatadi. Natijalardan ko'rinib turibdiki, **kichik o'yinlar (3x3, 4x4) formatidagi mashg'ulotlar** o'quvchilarning texnik mahoratini eng katta — **31%** ga oshirgan bo'lib, bu usulning yuqori dinamikasi, qaror qabul qilish tezligini talab qilishi va o'yinga maksimal jalb qilishi bilan izohlanadi. Interfaol metodlar ham sezilarli samaraga ega bo'lib (28%), dars jarayonida o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularga ko'proq amaliy imkoniyat yaratadi. Yoshga moslashtirilgan yondashuv esa texnikani bosqichma-bosqich o'zlashtirishni ta'minlab, 22% o'sish ko'rsatgan. Video tahlil natijasi nisbatan pastroq bo'lsa-da (19%), u o'quvchilarning o'z xatolarini ko'rib, ularni mustaqil tuzatish ko'nikmasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Umuman

olganda, diagramma basketbol texnikasini o'rgatish jarayonida **ko'p komponentli va kompleks yondashuv** qo'llash zarurligini tasdiqlaydi. Interfaol metodlar, yosh xususiyatlariga mos yondashuv, kichik o'yinlar va video tahlilning integratsiyasi o'quvchilarning texnik tayyorgarligini sezilarli ravishda oshiradi hamda darslarning pedagogik samaradorligini kuchaytiradi.

Xulosa: Yuqorida keltirilgan ilmiy-amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, basketbol o'yin texnikasini maktab darslarida bosqichma-bosqich va ilmiy asoslangan metodlar orqali o'rgatish o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirish bilan birga, ularning psixologik barqarorligi, ijtimoiy faolligi, jamoada ishlash malakasi va tezkor fikrlash kabi ko'p qirrali kompetensiyalarni shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Dribbling, uzatma, to'pni qabul qilish, himoya va hujum texnikalarini yosh xususiyatlari asosida to'g'ri tanlangan mashqlar orqali o'rgatish dars samaradorligini oshirib, o'quvchilarning harakat madaniyati va texnik-taktik tushunchalarini rivojlantiradi. O'quv jarayoniga interfaol metodlar, kichik o'yinlar, multimediya vositalari va video tahlilni integratsiya qilish o'quvchilarning o'rganish motivatsiyasini kuchaytirib, texnik mahoratni o'zlashtirish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Ayniqsa, small-sided games (3x3, 4x4) formatidagi mashg'ulotlar o'quvchilarda tezkor vaziyatni baholash, oqilona qaror qabul qilish va jamoaviy o'yin madaniyatini shakllantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Shuningdek, o'quvchilarning yosh psixofiziologik rivojlanish xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga moslashtirilgan differensial yondashuv qo'llash o'qituvchiga har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish imkonini beradi. O'quvchilarning texnik ko'nikmalaridagi o'sishning 19–31% oralig'ida qayd etilishi esa tanlangan metodik yondashuvlarning amaliy samaradorligini tasdiqlaydi.

Ushbu tadqiqot basketbol darslarining nafaqat jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirish, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy, intellektual va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni beqiyos ekanligini ko'rsatdi. Ilmiy asoslangan pedagogik yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar va interfaol metodlarni qo'llash orqali basketbol texnikasini o'rgatish jarayonining

samaradorligini yanada oshirish mumkin. Shu bois basketbol maktab jismoniy tarbiyasi tizimida o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladigan muhim vosita sifatida dolzarbligini saqlab qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, A. **Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi.** – Toshkent: O'zbekiston Milliy nashriyoti, 2019.
2. Ismoilov, R., & Jo'rayev, Sh. **Sport o'yinlari: Basketbol.** – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Bomp, T., & Haff, G. **Periodization Training for Sports.** – Human Kinetics, 2019.
4. Martens, R. **Successful Coaching.** – Human Kinetics, 2012.
5. American Sport Education Program. **Coaching Basketball Technical and Tactical Skills.** – Human Kinetics, 2015.
6. Schmidt, R. A., & Lee, T. D. **Motor Learning and Performance.** – Champaign, IL: Human Kinetics, 2014.
7. Lidor, R., & Ziv, G. "On-Court Skill Development Strategies in Youth Basketball." *Journal of Sports Science*, 2015.